

ENTREPRENÖRSKAP™

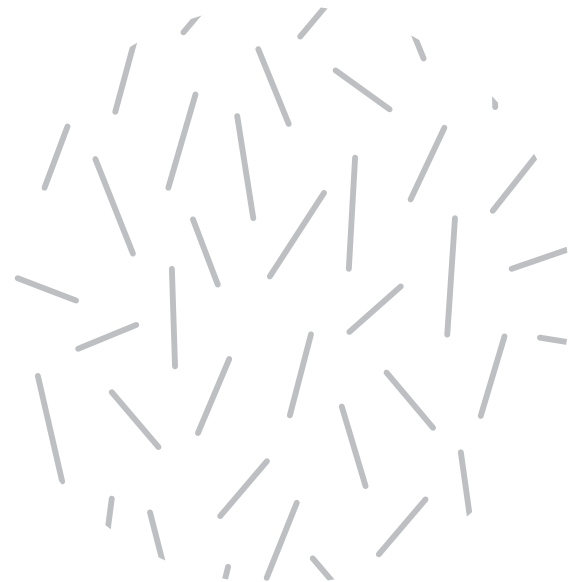
KLASSFRED PÅ NYSPRÅK

Allt åt Alla

ENTREPRENÖRSKAP™

KLASSFRED PÅ NYSPRÅK

Har du också hört politiker från höger till vänster tala sig varma för entreprenörskap?

Har du också blivit uppmanad att starta eget, för att både tjäna pengar och bidra till samhällsutvecklingen?

Har du också sett reklamaffischer om den framgångsrika entreprenören, som gör stora insatser för allt från klimatet till kulturen?

Har du också blivit uppsagd från ditt jobb och uppmanad att stanna kvar på arbetsplatsen, men som frilansare?

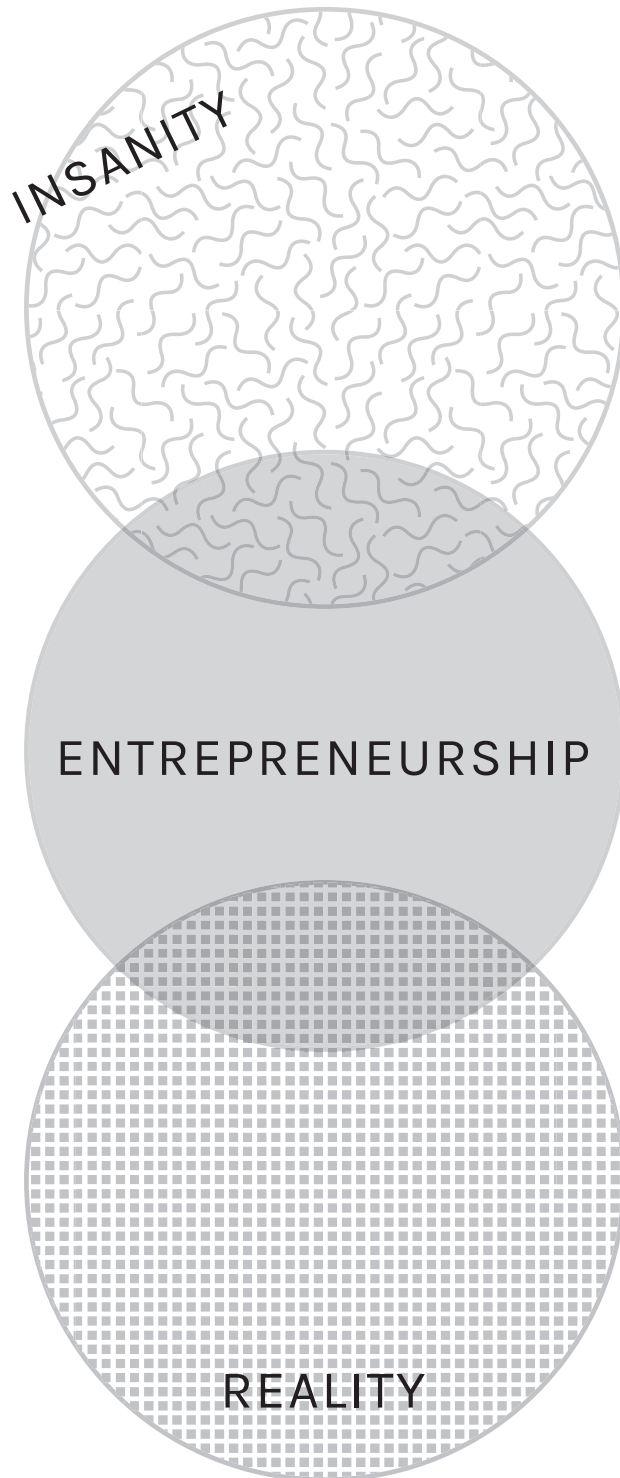
Har du också undrat vem som egentligen tjänar på den?

Har du också en känsla av att något skaver i entreprenörsvurmen?

Förbundet Allt åt alla hjälper dig att bättre förstå hur begreppet används för att maskera klassmotsättningar, hur det får oss att acceptera försämringar och lägger över skulden för dåliga arbetsvillkor på oss själva.

Vi reder ut entreprenörskapets historia, hur det implementeras, och vad det får för konsekvenser.

VAD ÄR ENTREPRENÖRSKAP?

Entreprenörskap är ett fenomen som står i centrum för samhällsdebatten. Politiker propagerar för dess förtjänster, det är inskrivet i skolans läroplan, och på universitetet kan man till och med utbilda sig till entreprenör. Att entreprenörskap betraktas som räddningen för en kapitalism i kris framgår till exempel av före detta näringsminister Maud Olofssons påstående att "entreprenörskap är betydelsefullt för jobb och företagande i hela landet". Det som i politiska sammanhang ofta åsyftas med begreppet är alltså eget företagande, något som enligt ett regeringsdokument från 2009 "måste bli ett lika naturligt val som anställning." 2012 hävdade Olofssons efterträdare Annie Lööf att det är ett problem att exempelvis akademiker väljer fasta anställningar framför att starta eget. Men det är inte bara borgerliga politiker som har satt entreprenören på agendan, också hos oppositionen är begreppet omhuldat. Inom socialdemokratin råder konsensus om att entreprenörskap är viktigt för att öka sysselsättningen och på så vis stärka Sveriges globala konkurrenskraft.

Historia

Entreprenörskap är inget nytt begrepp. Redan på 1700-talet uppträdde det i den politiska litteraturen. I början av 1900-talet hävdade den österrikiske ekonomen Josef Schumpeter att det, snarare än priskonkurrens, var teknologikonkurrensen som avgjorde hur väl ett företag stod sig på marknaden. Med teknologikon-

kurrens avsåg han förmågan att vara i utvecklingens framkant, både vad gäller varan och dess produktionsprocess. Entreprenören betraktas här som en central aktör inom det kapitalistiska systemet, eftersom hennes innovationer skapar en efterfrågan som omskapar marknaden. Denna process kallas kreativ förstörelse. Entreprenören, menar Schumpeter, är en individ med specifika egenskaper. Hon är den som introducerar uppfinningen på marknaden, och behöver inte nödvändigtvis vara den som tillhandahåller kapitalet eller står för själva uppfinningen. Begreppet entreprenörskap återfick sin popularitet i samband med 1980-talets privatiseringsreformer.

Entreprenörskap och New Public Management

En viktig orsak till entreprenörskapets genomslag i den politiska debatten är New Public Management, en organisationsfilosofi med utgångspunkt i nyliberal ekonomisk teori. Under 1980-talet började offentliga inrättningar att betraktas som ineffektiva och föreställningen att stat och kommun behövde skötas med metoder inspirerade från näringslivet fick genomslag. Effektivitet och kundorientering skulle stå i centrum för den offentliga sektorn, ett systemskifte som i Sverige skedde under 1990-talet, då kommuner började konkurrensutsättas. Individens status som aktör lyftes fram, och entreprenörskap blev därigenom ett populärt begrepp.

Forskning

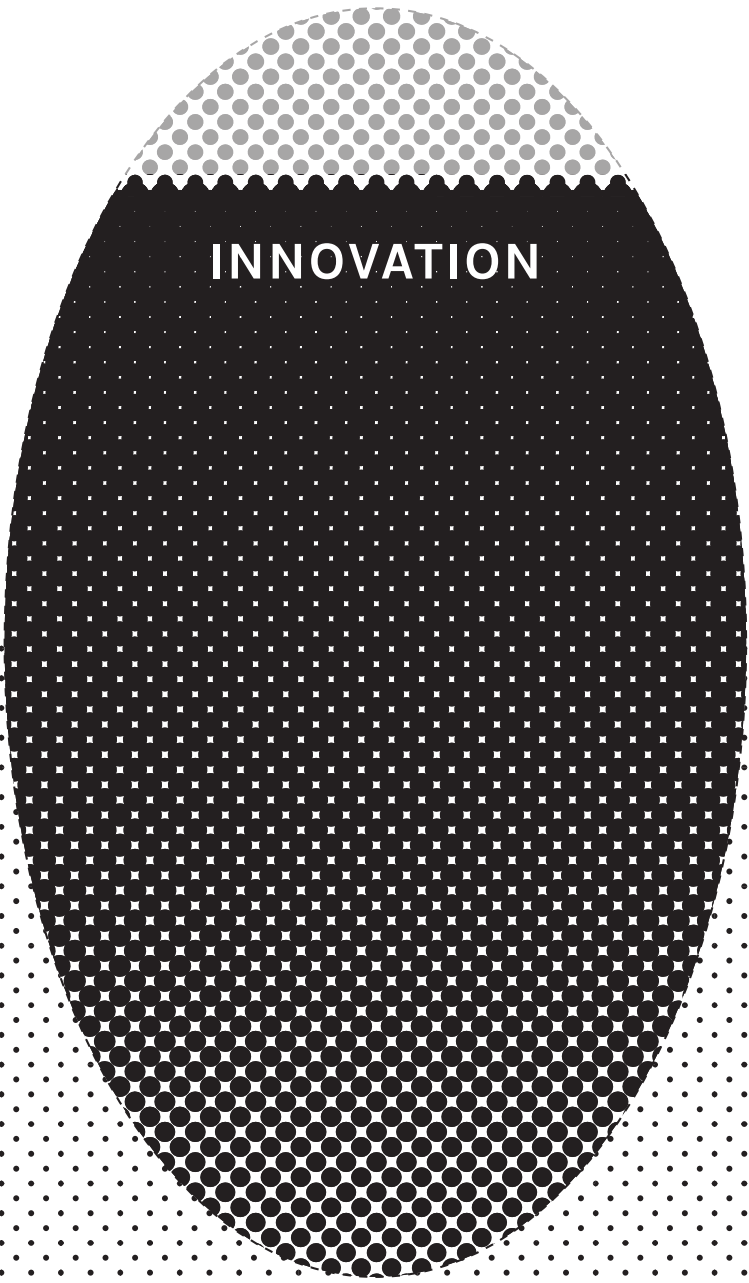
Inom forskningen finns inget konsensus kring entreprenörskapets effekter, ej heller någon vedertagen definition av vad fenomenet egentligen innebär. Det går att närma sig det utifrån olika vetenskapliga perspektiv och undersöka alltifrån entreprenörens funktion i ett

ekonomiskt system till vad som socialt och psykiskt driver henne. Begreppet går att tillämpa inom många olika sfärer i samhället och dess bredd är en del av dess ideologiska funktion. Det är så väl en livsfilosofi som en samhällelig process och en yrkeskategori, och betraktas allt mer som synonymt med viljan till framåtskridande. Företagsekonomen Karin Berglund har forskat kring hur ordet laddas i den politiska debatten. De värdeord som det sätts i samband med är exempelvis dynamisk, innovativ, marknadseffektiv, drivkraft och information, vilka kontrasteras mot statisk, permanent, att ställa sig utanför marknaden, hindrande kraft och desinformation. Begreppet förses med en positiv laddning och dess motsats blir något som står i kontrast till utveckling. Entreprenören tillskrivs dessutom nästan uteslutande klassiskt manliga attribut, och omtalas som hungrig, kämpande, risktagande och självständig. Entreprenörskapet lyfts fram som något enbart positivt, något det inte går att ha för mycket av i ett samhälle.

Motsättningar

Entreprenörskap är en social företeelse som påverkas av samhällets institutionella ramar och en marknad som främjar fenomenet kan också kväva detsamma. Ett exempel på detta är när företag köper upp konkurrerande produkter och lägger dem i malpåse, eller inför sanktioner mot andra företag som hotar den egna verksamheten, trots att den nya uppfinningen kanske har ett stort samhälleligt värde. Entreprenörskap är alltså inget som i sig är innovationsfrämjande. Fenomenet förkroppsligar en inneboende motsättning i kapitalismen, där konkurrens på samma gång är den drivande och den hämmande kraften.

DEM TJÄNAR PÅ ENTREPRENÖRSKAP?

INNOVATION

Entreprenörbegreppets bredd har en tydlig ideologisk funktion. Det används för att maskera motsättningar mellan olika samhällsklasser och åsyftar grupper som inte har något gemensamt, vars intressen i många fall står i direkt konflikt med varandra. För många är entreprenörskap en sista utväg i jakten på försörjningsmöjligheter. Det finns dock en gynnad minoritet som gjort stora vinster på till exempel utförsäljningen av välfärden. Detta fåtal utgör sinnebilden av entreprenörerna och upphöjs till förebilder som alla bör sträva emot. Politiker från höger till vänster hyllar bilden av den drivna entreprenören och menar att självanställning har ett egenvärde. Men som ekonomen Scott Shane visar är entreprenörskap ofta en ofrivillig process och självanställning något som tvingas fram när anställning upphör eller är utom räckhåll. Valet att bli entreprenör bör ställas mot alternativet, vilket ofta är arbetslöshet och därmed ekonomiska problem och socialt stigma. Det framgångsskimmer som omger ordet entreprenör har alltså lite gemensamt med verkligheten för det växande antal människor som arbetar allt längre, tyngre och osäkrare, samtidigt som de ställs utanför välfärdens trygghetssystem.

Daglönaren – Entreprenören

I begreppet entreprenör ingår såväl egenföretagaren som frilansaren och den självanställda arbetaren med f-skattsedel. Tillsammans med de bemanningsanställ-

da och de svartanställda utgör dessa grupper det skikt av moderna daglönare som arbetsköparen inte har några skyldigheter gentemot. Daglönaren kallas in vid behov av arbetskraft och får ofta utföra de tyngsta och mest monotona arbetsuppgifterna. Ungdomar och utrikesfödda är överrepresenterade i gruppen daglönare.

Anställd entreprenör

Inte ens den anställda undgår entreprenörskapets påbud. 2011 hade enligt Statistiska Centralbyrån 56% av kvinnorna och 44% av männen i åldern 16-24 år tidsbegränsade anställningar, som exempelvis vikariat eller provanställningar. Dessa grupper måste ha ständig beredskap för att sadla om till entreprenörer när anställningen upphör, ibland till och med på sin gamla arbetsplats, med samma uppgifter som tidigare. Också den som är tillsvidareanställd påverkas av entreprenörstänkandet och förväntas ständigt utveckla sin egen och företagets konkurrenskraft. För att kunna konkurrera med den billiga arbetskraft som självanställda tillhandahåller tvingas också den anställda sänka sina löne- och trygghetsanspråk.

Splittring

Den som är entreprenör äger ofta sina egna arbetsredskap, vilket inte nödvändigtvis innebär inflytande över det egna arbetet. Här utgör taxibranschen ett bra exempel. En taxichaufför som äger sin bil måste ändå anlita en taxiväxel för att få kunder distribuerade till sig, eftersom det är till växeln kunderna ringer. Åkaren som ofta tvingas skuldsätta sig genom att teckna billån, måste dessutom betala höga reparationskostnader och växelavgifter. För att få ihop en skälig inkomst måste hon arbeta långt över åtta timmar om dagen. Taxibranschen illustrerar också hur entreprenörska-

pet kan splittra en grupp som i grund och botten har samma arbetsvillkor. Taxichaufförerna är uppdelade i gruppen bilägande åkare respektive anställda chaufförer, med följderna att taxibranschen är fackligt svårorganiserad. För att få körningar tvingas bilägaren ibland vara lojal med ett växelföretag som tjänar pengar på hennes arbete, samtidigt som hon konkurrerar med sina anställda kollegor.

Otrygghet

Eftersom det välfärdssystem som arbetarrörelsen under förra seklet kämpade till sig är anpassat till fasta anställningar saknar entreprenören tillgång till det. För den som fungerar som sin egen arbetsköpare försvinner så väl möjligheten att omfattas av kollektivavtal, som rätten till sjukpenning, företagshälsovård, a-kassa, graviditetspeng och pension. Den självanställda måste också ständigt förlänga sin arbetstid och sänka sin lön för att vara konkurrenskraftig. Den juridiska gråzon hon befinner sig i utgör dessutom en otrygghet i sig, eftersom det är oklart vem som ansvarar för hennes säkerhet på arbetsplatsen.

Hälsorisker

Arbetsmiljöverket har visat att entreprenörer och bemanningsanställda, särskilt de yngre, är överrepresenterade vad gäller olyckor på arbetsplatsen. Många skador inträffar i verkstadsmiljöer och det är oklart om det är det inhyrande eller uthyrande företaget som ansvarar för att instruera om arbetsplatsens föreskrifter och rutiner. Ibland uteblir instruktioner helt, vilket ökar risken för olyckor. I vissa fall får kontrakterade entreprenörer och bemanningsanställda utföra mer riskfyllda arbetsmoment än de fastanställda. Det är oklart vem som har vårdgivaransvaret inom den

MARKET

RESOURCE

TALENT

SYNERGY

Skriv minst två A4 med
rubriken "mitt sommarlov".
Lycka till och glöm inte att allt ni
gör i skolan ska genomsyras av
ett entreprenöriellt tänkande!!!

nya floran av anställnings- och kontraktsformer. För f-skattaren, som alltså saknar formell arbetsköpare, finns ingen företagshälsovård att vända sig till, och arbetsköparens ansvar att i samråd med företagshälsovården skapa en säker arbetsmiljö försvinner därmed. På liknande grunder nekas till exempel gravida egenföretagare, som löper risk att utveckla fosterskador på arbetsplatsen, graviditetspeng.

Pension

Gruppen självanställda befinner sig i riskzonen för att bli fattigpensionärer, enligt en undersökning som Silentium gjort på uppdrag av pensionsbolaget SPP. Undersökningen visar att få egenföretagare tror att de kommer nå upp till den pension de skulle behöva vid sextiofem års ålder. Det innebär att de istället blir tvungna att lösa pensionsfrågan genom att arbeta längre.

Privatiseringsstrategi

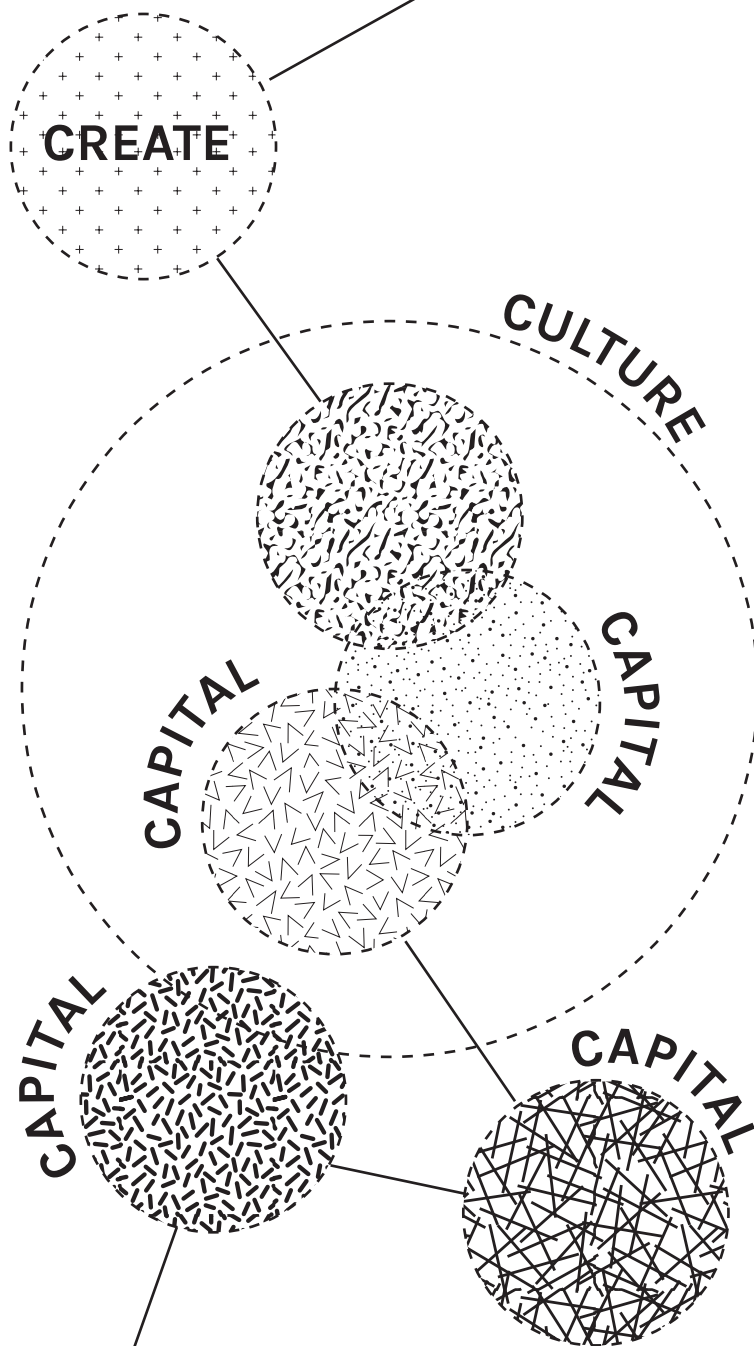
Idag ser vi hur den övervägande andelen bostäder i Stockholm omvandlas från hyresrätter till bostadsrätter, eller säljs ut till privatvårdar. Gemensamma lösningar så som kollektivboende, storkök och offentligt drivna skolor har fått ge plats åt riskkapitaldrivna skolor och RUT-avdrag för läxhjälp. Överföringen av offentliga resurser till riskkapitalbolag sker ibland i två steg, vilket är särskilt tydligt inom vårdsektorn. Två exempel på detta är turerna kring beroendekliniken Capio Maria och Serafens husläkarmottagning, som privatiserades 2002 respektive 2007. Båda upphandlades först av klinikernas läkare, för att därefter säljas till just Capio. I Stockholm har snart alla vårdcentraler, öppenvårdsgynekologiska mottagningar och flera slutenvårdsenheter sålts till vårdbolag så

som Carema, Aleris och Capio. Den lokalt förankrade entreprenören förvandlas på så sätt till en mellanhand i överföringen av resurser till stora kapitalkoncerner, och gör ofta själv vinster på kuppen.

Framgångsmyten

Den självanställda har i praktiken samma, eller sämre, position än den fast anställda arbetaren i fråga om exploaterbarhet. Samtidigt har hon en teoretisk chans att lyckas, det vill säga få sitt företag att expandera, anställa andra och plötsligt inta rollen som arbetsköpare. För de allra flesta är dock denna utsikt utom räckhåll. I en statlig utredning om överskuldsättning från 2008 framgår det att personer som tidigare drivit verksamhet i enskild firma är kraftigt överrepresenterade bland dem som söker skuldsanering eller hjälp av den kommunala budget- och skuldrådgivningen. För den konkursutsatta blir skulden ytterligare en stressfaktor, med ökade hälsorisker som följd.

ENTREPRENÖRSKAP I KULTUREN

Kulturens värde har alltmer börjat förstås i termer av den ekonomiska avkastning den genererar. Som en konsekvens av detta har statens kulturpolitiska upp- gift blivit att underlätta de entreprenöriella processer- na. Urbanteoretikern Richard Floridas begrepp ”den kreativa klassen” är centralt för att förstå entreprenör- skap i kultursektorn. Enligt Florida tenderar metropo- ler med hög koncentration av vad han beskriver som kreativa individer – exempelvis informationsarbetare, kulturskapare och hbt-personer – att ha en jämförelse- vis stark ekonomisk utveckling. Därför, menar Florida, bör politiker och planerare satsa på att attrahera just dessa grupper till sina regioner.

Från fordism till entreprenörskap

Kulturgeografen David Harvey beskriver den process samhället idag genomgår som ett skifte från storska- lig planering till entreprenörskap. Under fordismen, en epok som pågick mellan fyrtioalet och sjuttioalet, försökte staten med hjälp av beskattning omfördela företagens överskottskapital, och investera det utifrån medborgarnas behov. I och med de löpande banden skedde en stor produktivitetsökning inom industrin, och en stark folkrörelseorganisering skapade ett tryck på jämlik fördelning av resurserna. Till följd av världskrigen fanns också ett investeringsbehov i infra- struktur och en vilja till stabil reproduktion av arbets- kraften. Den statliga kulturpolitiken syftade då främst

till att trygga tillgången till en frisk och arbetsför befolkning, och fokuserade på folkbildning och folkhälsa. Bortsett från ABF bildades alla folkbildningsförbund i Sverige under fordismen. De kulturuttryck som växt fram, exempelvis musikfestivaler och folkhögskolor, inkorporerades av staten och kommunen, och finansierades av allmänna medel. Skiftet från socialdemokratisk till borgerlig regering har inneburit ett nytt sätt att betrakta kulturpolitik.

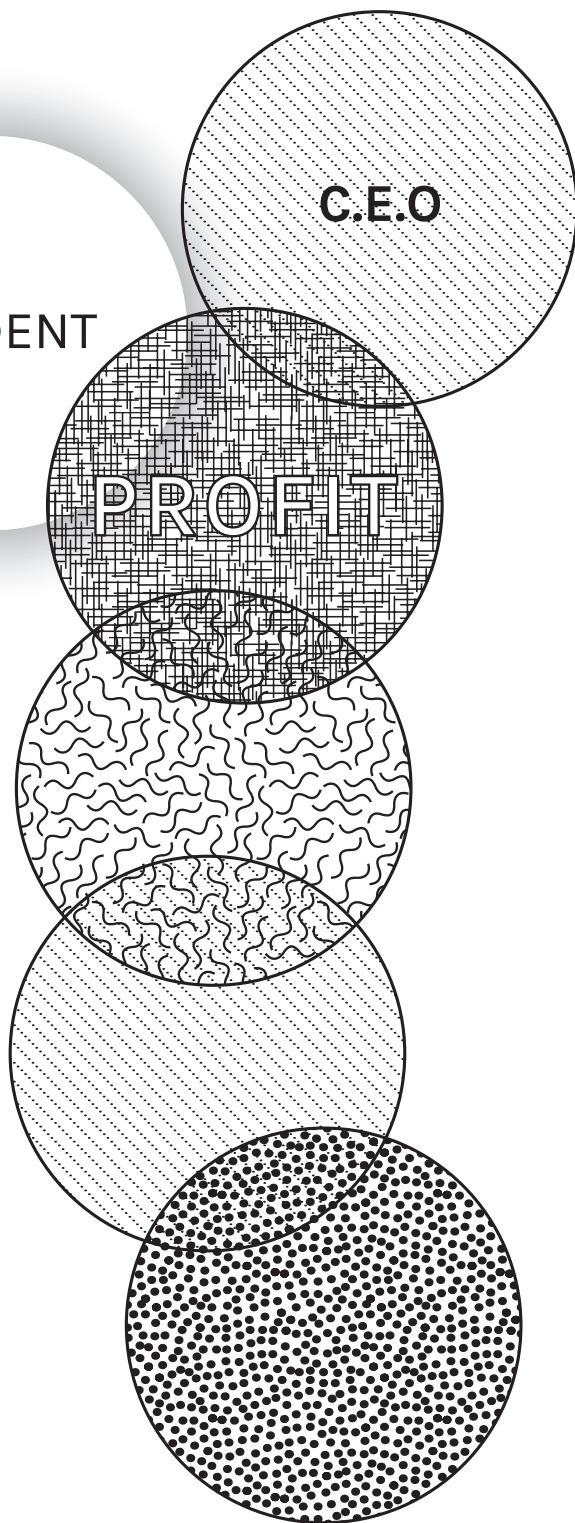
Konstnären – Kulturentreprenören

I och med högerens maktövertagande 2006 påbörjades en stor översyn av de kulturpolitiska målen och en kulturutredning tillsattes. I den kulturproposition som lades fram 2009 har den tidigare propositionens mål om att ”motverka kommersialismens negativa verkningar” strukits, och ersatts av att det inte finns någon ”given motsättning mellan kommersiell bärkraft och konstnärlig kvalitet och frihet”. På senare år har konsthögskolorna infört utbildning i entreprenörskap, för att därigenom göra kulturskapare oberoende av staten. I praktiken innebär detta av man förordar en större samverkan med näringslivet, det vill säga sponsring. Statens kulturpolitiska roll blir då att understödja den entreprenöriella utvecklingen. På ett konkret plan kan detta handla om att flytta resurser från det fria kulturlivet till subventioner för småföretag, förenklade skatteregler, uppstartsbidrag för företag, stöd till projekt som anses vara värdeskapande på marknaden. En kulturentreprenör är någon som skapar samverkan mellan kulturliv, ideell sektor och näringsliv, det vill säga någon som öppnar upp marknaden för kapitalflöden och gör konsten till en vara. Kulturentreprenören kan vara konstnären själv, eller den som skapar former inom vilken andras kulturella uttryck blir köp- och säljbara varor.

Kulturentreprenörer i Umeå

Entreprenörskap i kulturen marknadsförs ofta som något som möjliggör för oberoende kulturskapare att få tillgång till marknadens resurser. Ett exempel på detta är Umeå, som 2008 utnämndes till kulturhuvudstad i EU år 2014, en titel som flyttar runt mellan städer i unionen. När kommunen ansökte om denna titel undrade många om det innebar att kulturens värde äntligen skulle uppmärksammas på bred front. I ansökan betonades stadens subkulturella scen och den do-it-yourself-anda som kommit att prägla bilden av Umeå. När ansökan beviljats fanns stora förväntningar bland stadens kulturarbetare om att få en del av projektets mångmiljonbudget. Men snart blev det tydligt att det var stadsomvandling, infrastrukturprojekt, hotellbyggen och storskaliga kulturhus som skulle prioriteras. Fram trädde ett synsätt där kulturen hamnat i bakgrunden och tillväxten i centrum. För att projekt skulle beviljas stöd inom kulturhuvudstadens ramar krävdes uttryckligen ett entreprenörstänkande.

ENTREPRENÖRSKAP I SKOLAN

Från nittonhundratalets mitt dominerades Sverige av en ekonomisk modell baserad på en stark stat i samverkan med näringslivet. Skolan utformades i samma anda och arbetskraften utbildades i enlighet med marknadens behov. Samtidigt fanns det en föreställning om att skolan skulle motverka sociala skillnader och sprida demokratiska värderingar. På åttioalet började marknaden gradvis att ta över den reglerande rollen över ekonomin. Utbildningssystemets förhållande till entreprenörskap är något som direkt återspeglar detta.

Röd tråd genom grundskolan

I dagens skola har föreställningen om ett gemensamt lärande för det allmänna bästa fått ge vika för ett fokus på eleven som individ. De borgerliga partierna har drivit igenom detta synsätt, som numera dominerar diskussionen om skolan i stort. Elever förväntas ta stort ansvar för sin egen inläring och utveckling. Allt mindre fokus läggs på strukturella förklaringsmodeller av skolmiljön eller av samhället i stort. Sociala problem och inläringssvårigheter tolkas som individuella hinder som går att reglera bort, snarare än som systematiska orättvisor eller konsekvenser av en alltför likriktad kunskapssyn. Regeringen har gett klara direktiv om att entreprenörskap ska genomsyra hela utbildningsväsendet och löpa som en röd tråd genom elevernas skolgång. De ska från låg ålder själva kunna söka och hantera kunskap, samt planera och utvärdera sitt eget arbete.

Friskolan

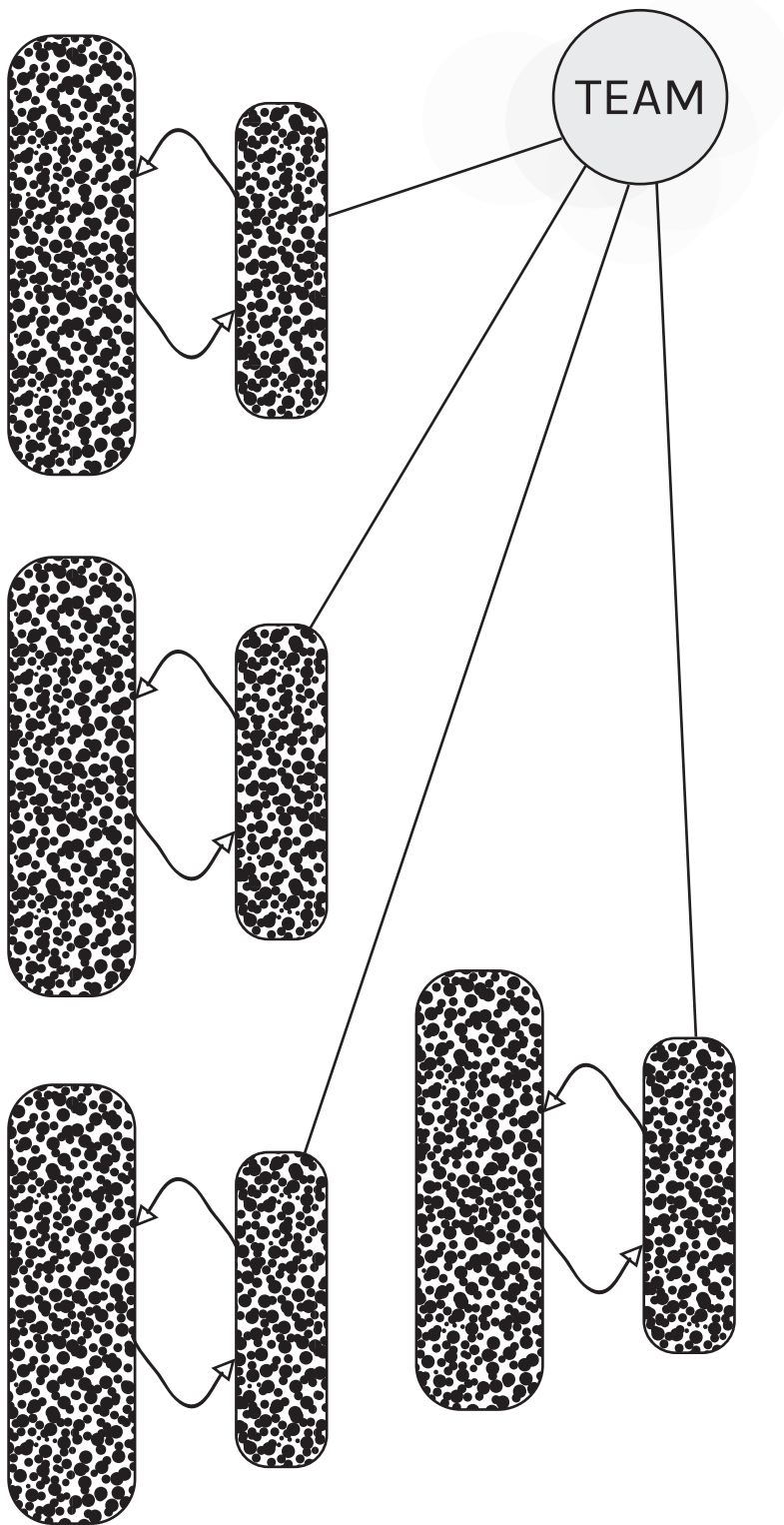
På nittioalet överfördes huvudmannaskapet för de svenska grundskolorna från staten till kommunerna. Socialdemokraterna var under Göran Perssons tid som skolminister drivande i denna process. Åttiotalet hade banat väg för ett nytt ekonomiskt synsätt och det statliga välfärdsbygget ansågs ha blivit omodernt. Kommunerna skulle nu själva anpassa skolan till lokala behov och fick därför huvudansvaret för finansiering. Skolan skulle på ett tydligare sätt knytas till närsamhället, däribland näringslivet. 1992 genomdrevs en friskolereform och fritt skolval infördes. Fram tills dess hade Sverige varit restriktivt med att godkänna friskolor. Reformen öppnade för en ny marknad, där företag kunde träda in och verka på en tidigare statlig domän. Plötsligt blev det möjligt för entreprenörer i skolsektorn att göra privat vinst på skattefinansierad verksamhet. Förutom att skolor kom att drivas som vinstdrivande företag innebar reformen att också kommunala skolor tvingades konkurrera, såväl med varandra som med privata aktörer.

Entreprenörskap i läroplanen

Regeringens uppdrag till Skolverket är att arbeta för att entreprenörstänkandet ska genomsyra hela skolväsendet. Det handlar framför allt om utbildning i entreprenörskap, med attitydförändring som mål. I läroplanen för gymnasieskolan står det bland annat att skolan ”ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovationstänkande”. Samma formulering går att finna i läroplanerna för förskola, grundskola och fritidsverksamhet. För gymnasiet förtydligas att eleverna ska lära sig driva företag och att detta ska bli lika självklart för dem som anställning.

Mätbarhet är lönsamhet

Samtidigt som begrepp som kreativitet och inflytande i högre grad kopplas samman med entreprenörskap är den nya läroplanen starkt mål- och resultatstyrd. Det innebär att fokus läggs på mätbara resultat som lönsamhet, anställningsbarhet eller betyg, och mindre energi läggs på de mjuka värden som entreprenörskap samtidigt associeras med. För att eleven ska bli en bra entreprenör måste hon veta vilka val som är gynnsamma och vilka strukturer hon lutar sig emot för att slå sig fram i konkurrensen. På så sätt formas elevens självbild i relation till hennes prestationer som entreprenör. Samtidigt som denna individualism premieras ser vi en tendens till konservatism i skolpolitiken, mot katederundervisning, hårdare tag och betyg i lägre åldrar. Den fria entreprenören måste samtidigt vara auktoritetstrogen för att lyckas.

Känner du igen dig i beskrivningen av de osäkra arbetsvillkor entreprenörssamhället skapar? Har du också insett att du i framgångs- andans namn fostras till att begära din egen underordning? Är du också trött på myten om den självanställda arbetarens gemenskap med risk- kapitalister?

Det ligger oerhörda ansträngningar bakom försö- ken att framställa entreprenörskap som samhäl- lets drivande kraft, till att med Maud Olofssons ord göra oss till "ivriga bävrar" snarare än " gapande fågelungar".

Men vi är varken eller, den egentliga kraften är en annan. Den finns hos oss som delar erfarenheter och intressen i entreprenörssamhället. Den finns i vår organisering som kommer att skapa en mate- riell mänsklig gemenskap.

LÄS MER PÅ

www.alltatalla.com/stockholm

KONTAKA OSS PÅ

stockholm@alltatalla.com

